

**Diagnoza implementacji
Kompetencji Kluczowych
w kontekście potrzeb i uwarunkowań
lokalnych i regionalnych
oświaty i rynku pracy**

**Diagnoza regionalna:
województwo świętokrzyskie**

Opracował **dr Wiesław Warzecha**

Sandomierz, 2009 r.

Spis treści

Diagnoza implementacji Kompetencji Kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań lokalnych i regionalnych oświaty i rynku pracy	
Diagnoza regionalna: województwo świętokrzyskie	1
WPROWADZENIE	3
I. CHARAKTERYSTYKA SZKÓŁ.....	5
I.1 Położenie geograficzne.....	5
I.2 Opis bazy dydaktycznej szkół	8
I.3 Charakterystyka uczniów szkół.....	9
I.4 Charakterystyka kadry pedagogicznej.....	10
I.5 Główne problemy nauczycieli w kształtowaniu KK i zawodowych.....	11
II. KOMPETENCJE KLUCZOWE I ZAWODOWE.....	13
II.1 Efekty kształcenia	13
II.1.1 Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie przedsiębiorczości.....	13
II.1.2 Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie technologii informacyjnej i przedmiotów matematyczno-przyrodniczych	14
II.1.3 Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie matematyki....	16
II.1.4 Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie języków obcych	17
II.2 Kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów.....	18
II.3 Kompetencje kluczowe a kompetencje zawodowe.....	18
III. RYNEK PRACY	21
III.1 Regionalny rynek pracy w aspekcie specjalności zawodowych placówek	21
III.2 Kompetencje Kluczowe a rynek pracy	22
III.3 Funkcjonowanie absolwentów na lokalnym i regionalnym rynku pracy	24
IV. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA I UWARUNKOWAŃ ZEWNĘTRZNYCH.....	25
IV.1 Prognozy demograficzne	25
IV.2 Współpraca szkół z zakładami pracy.....	26
IV.3 Działalność szkół na rzecz przygotowania uczniów do funkcjonowania w zmieniających się realiach rynku pracy	27
V. WNIOSKI I REKOMENDACJE.....	29

WPROWADZENIE

Celem diagnozy regionalnej jest ocena działań Szkół w kontekście potrzeb i możliwości lokalnych i regionalnego (woj. świętokrzyskie) rynków pracy, dokonana w relacji do uwarunkowań lokalnych i regionalnych Szkół.

Wykonanie diagnozy umożliwi zestawienie katalogu problemów Szkół i uwarunkowań zewnętrznych, które powinny być brane pod uwagę przy wdrażaniu programu implementacji Kompetencji Kluczowych.

Podstawową metodą prowadzenia diagnozy była analiza dokumentów, w tym szkolnych (dzienniki lekcyjne, księgi protokołów Rady Pedagogicznej, księgi protokołów Komisji Przedmiotowych, księga protokołów Komisji do Spraw Pomocy Materialnej, księga Protokołów Komisji Kwalifikacyjno-Rekrutacyjnej, dokumenty osobowe uczniów i nauczycieli, dokumentacja pedagoga szkolnego, dzienniczki praktyk uczniowskich, raport powizytacyjny szkoły, Kroniki szkoły). Bardzo ważnych informacji dostarczyły przeprowadzone wywiady z pracownikami Szkół – zastępcami dyrektora szkoły, kierownikami szkoleń praktycznych, wychowawcami klas maturalnych, wizytatorem szkoły, pielęgniarką szkolną, pracownikami poradni psychologiczno-pedagogicznej opiekującej się szkołą, pracodawcami małych i dużych zakładów pracy w siedzibie danej szkoły i w regionie. Analizy aktualnej sytuacji szkoły dokonywano także na podstawie opracowań Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi – porównanie wyników matury dla Szkół i województwa oraz zbieranych opinii prasowych i medialnych o szkole. Analiza uwarunkowań środowiskowych Szkół została dokonana z wykorzystaniem materiałów statystycznych Rocznika Statystycznego 2008, opracowań Urzędu Statystycznego w Kielcach (prognozy), opracowań Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach, raportów Kuratorium Oświaty w Kielcach, publikacji "Mapa monitorująca szanse na pracę absolwentów ponadgimnazjalnych szkół województwa świętokrzyskiego w roku 2007", artykułów prasowych. Do oceny efektów nauczania kompetencji kluczowych w szkole wykorzystano podstawy programowe kształcenia w zawodach technicznych, programy nauczania poszczególnych przedmiotów zgodnie z przyjętym szkolnym zestawem programów nauczania na lata 2007/2008 i 2008/2009.

Wybrano do badania następujące obszary:

- warunki pracy szkoły: uczniowie, kadra pedagogiczna, baza dydaktyczna;
- efekty kształcenia Kompetencji Kluczowych uczniów i absolwentów technikum w zakresie przedsiębiorczości, technologii informacyjnej i przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, matematyki, języków obcych;
- kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów w zawodzie technik ekonomista;
- sytuację na rynku pracy w aspekcie specjalności zawodowych technika ekonomisty, funkcjonowanie absolwentów na lokalnym i regionalnym rynku pracy, model absolwenta szkoły na podstawie opinii pracodawców;
- współpracę szkoły z zakładami pracy oraz działalność szkoły na rzecz przygotowania uczniów do funkcjonowania w zmieniających się realiach rynku pracy.

Podstawowym narzędziem badawczym do zebrania informacji odnośnie funkcjonowania każdej szkoły w zakresie analizowanych zagadnień były kwestionariusze ANALIZY SWOT, wykorzystane podczas sporządzania diagnoz lokalnych.

Przeprowadzenie badań polegało na wypełnieniu przez respondentów przygotowanych tematycznych arkuszy analizy SWOT, a następnie zebraniu i opracowaniu materiału przez autora diagnozy lokalnej, osobno dla każdego obszaru i dla kategorii respondentów.

Dokonano analizy dokumentów traktujących o prognozach demograficznych, rozwoju lokalnym i regionalnym, krajowym i unijnym rynku pracy.

Przeprowadzono wywiady z pracodawcami, pracownikami nadzoru pedagogicznego (wizytatorzy szkoły) i kierownictwem jednostki odnośnie problemów szkoły i pracodawców, które powinny być brane pod uwagę przy opracowywaniu programów kompetencji kluczowych.

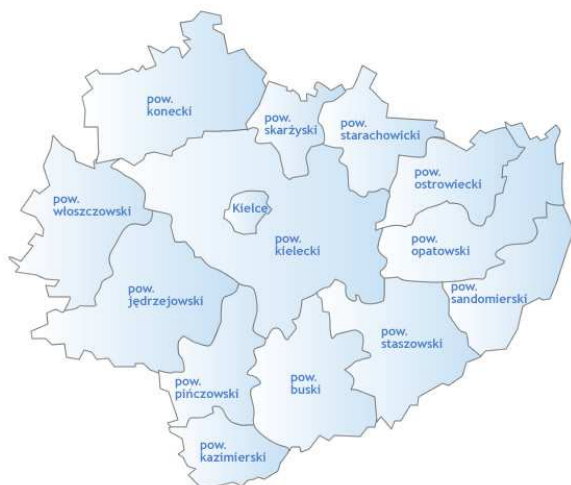
Końcowym etapem prac przy diagnozach lokalnych było opracowanie dokumentu końcowego oraz wysnucie wniosków oraz określenie rekomendacji dla poprawy sytuacji szkoły i opracowywania programów Kompetencji Kluczowych. W diagnozie regionalnej zachowano podobny układ opracowania.

I. CHARAKTERYSTYKA SZKÓŁ

Obecnie szkolnictwo średnie w Polsce to system szkół ponadgimnazjalnych, które obejmuje: dwu- i trzyletnie zasadnicze szkoły zawodowe, trzyletnie licea ogólnokształcące, trzyletnie licea profilowane, czteroletnie technika, szkoły artystyczne oraz działające na podbudowie zasadniczej szkoły zawodowej: dwuletnie uzupełniające licea ogólnokształcące i trzyletnie technika uzupełniające. Ponadto do szkół tych zaliczane są specjalne szkoły przysposabiające do pracy. (Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2006/2007, GUS, Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2007, s. 22).

I.1 Położenie geograficzne

Województwo świętokrzyskie graniczy z województwami: lubelskim, łódzkim, małopolskim, mazowieckim, podkarpackim, śląskim.

W województwie świętokrzyskim wytwarza się 2,3 proc. polskiego PKB oraz skupia 2,6 proc. zatrudnienia. Przemysł regionu ukształtowany został w ścisłym powiązaniu z istniejącymi tu zasobami surowców skalnych, chemicznych i energetycznych oraz z wielowiekowymi tradycjami związanymi z wytwarzaniem i obróbką metali. W końcu stycznia 2009 r. liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Urzędach Pracy województwa stanowiła 83318 osób. Średnia stopa bezrobocia wyniosła 14,8 (przy 10,5 w kraju). Powiatami o najwyższej stopie bezrobocia były: skarżyski (23,5%) i konecki (23,2%). Najniższy wskaźnik odnotowano w powiatach: pińczowskim (8,7%) oraz buskim

(9,4%).

W województwie występuje problem eurosieroctwa - wiele rodzin zdecydowało się na rozłąkę, ojcowie lub matki poszukują pracy za granicą. W sierpniu 2008 r. świętokrzyskie kuratorium przeprowadziło wśród placówek badanie, które wykazało, że zjawisko eurosieroctwa w województwie świętokrzyskim dotyczy prawie 4,7 procent uczniów, podczas gdy w kraju ten odsetek wynosi zaledwie 2 procent.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w styczniu 2009 r. ukształtowało się na poziomie 2657,83 zł, co stanowiło 82,7% średniej płacy krajowej. W kraju średnie wynagrodzenie osiągnęło poziom 3215,75 zł.

W województwie świętokrzyskim w roku 2006/2007 funkcjonowało 347 szkół ponadgimnazjalnych, w tym 80 liceów ogólnokształcących, 53 zasadnicze szkoły zawodowe, 52 licea profilowane, 101 techników, 55 techników uzupełniających, 2 uzupełniające licea ogólnokształcące oraz 4 szkoły artystyczne (w tym 2 kształcące wyłącznie w zakresie przedmiotów artystycznych. (Oświata i wychowanie... , dz. cyt., s. 266-269).

Poniżej następuje krótka geograficzna prezentacja dziesięciu uczestniczących w projekcie SKK szkół.

Zespół Szkół Ekonomicznych im. Jana Pawła II w Staszowie obejmuje cztery typy szkół: liceum ogólnokształcące (59), liceum profilowane (58), technikum (423) i zasadnicza szkoła zawodowa (78) . Liczba ogólna uczniów wynosi 618.

Zespół Szkół Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika w Kielcach to szkoła ze 105. letnią tradycją kształcenia ekonomistów i handlowców. W roku szkolnym 2008/2009 do szkoły uczęszcza 775 uczniów, w tym 511 (66%) pochodzi z terenów wiejskich następujących gmin: Chęciny, Busko-Zdrój, Lagów, Piekoszów, Mniów, Strawczyn, Bieliny, Daleszyce, Zagnańsk, Krasocin, Masłów, Raków, Miedziana Góra, Górnio, Morawica, Pierzchnica, Małogoszcz, Lopuszno, pozostali mieszkają na terenie miasta Kielce – stolicy województwa.

Zespół Szkół Zawodowych im. Stanisława Staszica w Pińczowie kształci uczniów zdobywających wiedzę w 27 oddziałach pięciu typów szkół. Wszyscy uczniowie w szkole, łącznie 658 uczęszczających, są z jej obwodu. Nauczaniem indywidualnym objęty jest jeden uczeń (wypadek drogowy).

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 im. ks. Stanisława Konarskiego w Jędrzejowie powstał na bazie Zespołu Szkół Ekonomicznych po przeprowadzeniu

reformy szkolnictwa w 2002 roku. W skład placówki wchodzi trzyletnie I Liceum Profilowane o profilach: ekonomiczno-administracyjnym i socjalnym, czteroletnie Technikum nr 1 kształcące w zawodach: technik hotelarstwa, technik ekonomista, technik informatyk i technik obsługi turystycznej oraz II Liceum Ogólnokształcące o profilach: biologiczno-medycznym, humanistycznym i ekonomiczno-prawnym. W skład Zespołu wchodzi również szkoły dla dorosłych. W roku szkolnym 2008/09 uczniowie wybierali naukę przede wszystkim w technikum – 133 uczniów, następnie w liceum ogólnokształcącym – 84 uczniów. Niewielka grupa słuchaczy kształci się również w szkole policealnej.

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 w Końskich kształci w zawodach: technik ekonomista, technik informatyk, technik hotelarz, technik organizacji usług gastronomicznych oraz wygasający typ szkoły - liceum profilowane o profilu ekonomiczno-administracyjnym i zarządzanie informacją. W szkole uczy się 520 uczniów, w tym 18 w liceum profilowanym i 502 w technikum. 402 uczniów zamieszkuje tereny wiejskie co stanowi 75% uczniów.

W skład **Zespołu Szkół Informatycznych w Kielcach** wchodzi: Gimnazjum nr 25 i Technikum nr 7. Technikum nr 7 zapewnia naukę w klasach o specjalności: technik elektronik, technik informatyk oraz technik teleinformatyk. Do klas pierwszych uczęszcza łącznie 127 uczniów, w tym 117 chłopców i 10 dziewcząt. Do klas drugich uczęszcza 121 uczniów, w tym 115 chłopców i 6 dziewcząt. Do klas trzecich uczęszcza 90 uczniów w tym 90 chłopców. Do klas czwartych uczęszcza 117 uczniów w tym 4 dziewczęta. Łącznie wszystkich do klas Technikum uczęszcza 455 uczniów, w tym 435 chłopców i 20 dziewcząt.

Zespół Szkół Ekonomicznych im M Kopernika w Skarżysku-Kamiennej uczy obecnie 686 uczniów w następujących typach szkół: Technikum Nr 2 - 533; II Liceum Profilowanym - 98; Liceum Ogólnokształcącym - 55 uczniów. Większość z nich pochodzi ze środowisk wiejskich, z rodzin dotkniętych bezrobociem, utrzymujących się z zasiłków oraz innych form pomocy społecznej.

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. gen. Stefana Roweckiego "Grota" w Jędrzejowie uczy w roku szkolnym 2008/2009 w szkole 1061 uczniów w 46 oddziałach. Średnia liczba uczniów w klasie wynosi 23 osoby. 910 uczniów jest mieszkańcami gmin wiejskich, co stanowi 86 % ogólnej liczby uczniów. Środowisko społeczno-ekonomiczne, z którego pochodzą uczniowie jest mało zróżnicowane,

przeważają rodziny biedne pochodzenia wiejskiego, utrzymujące się z gospodarstw rolnych oraz z małych miast utrzymujące się z pracy rzemieślniczej i usługowo-handlowej. Około 17% uczniów pochodzi z rodzin, gdzie jedno lub dwoje rodziców pracuje za granicą, czyli tzw. eurosieroty.

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. Hetmana Stefana Czarnieckiego we Włoszczowie ul. Koniecpolska 40 został powołany uchwałą XXX/175/02 Rady Powiatu Włoszczowskiego dnia 27 lutego 2002 roku. Powstał na bazie Zespołu Szkół Rolniczych utworzonego we Włoszczowie 1 stycznia 1977 roku zarządzeniem Wojewody Kieleckiego z dnia 22 listopada 1976 roku. Natomiast Zespół Szkół Rolniczych utworzono w oparciu o Dwuletnią Szkołę Rolniczą funkcjonującą od 1964 roku. W Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 uczy się łącznie 689 uczniów, w tym 362 pobiera naukę w technikum a 327 – w liceum ogólnokształcącym.

Ponadgimnazjalny Zespół Szkół Ekonomicznych im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Sandomierzu uczy w roku szkolnym 2008/2009 620 uczniów. W większości młodzież pochodzi z gmin wiejskich, ale w ostatnich latach zwiększa się procent młodzieży miejskiej. Nie ma istotnych różnic w poziomie życia materialnego uczniów. Około 15% to eurosieroty; jedno lub dwoje rodziców pracuje za granicą.

I.2 Opis bazy dydaktycznej szkół

Dokładny opis bazy dydaktycznej zawierają diagnozy lokalne, sporządzone dla każdej szkoły uczestniczącej w realizowanym projekcie SKK. Tam także znajdują się zestawienia ilościowe oraz informacje o literaturze oraz źródłach danych. Można odpowiedzialnie stwierdzić starania dyrekcji szkół wraz z organami prowadzącymi i nadzorującymi odnośnie do poprawy bazy materialnej.

Sale lekcyjne są systematycznie wyposażane, odnawiane, posiadany sprzęt konserwowany, odtwarzany. Odczuwane są jednak wyraźne braki pomocy audiowizualnych - rzutników, nowoczesnych komputerów, telewizorów. Ponadto do nauczania przedmiotów zawodowych niezbędne jest stałe odnawianie posiadanych sprzętów i troska o istniejące warsztaty szkolne.

I.3 Charakterystyka uczniów szkół

Chlubą każdej szkoły uczestniczącej w projekcie SKK są corocznie finaliści i laureaci olimpiad przedmiotowych, Stypendyści Ministra Edukacji Narodowej, Stypendyści Prezesa Rady Ministrów oraz prymusi doceniani przez władze samorządowe. Praca szkoły przynosi efekty w postaci wysokiej zdawalności przez wychowanków egzaminów zewnętrznych, rozwijania zainteresowań uczniów. Zauważalny jest przyrost ich wiedzy i umiejętności.

Uczniowie znajdują się w większości w trudnej sytuacji materialnej. Większość uczniów wybrała kierunki kształcenia, pozwalające na podjęcie pracy po ukończeniu szkoły, znają bowiem sytuację gospodarczo-ekonomiczną województwa świętokrzyskiego, przyczyny bezrobocia, odczuwają potrzebę jak najwcześniejszego zaistnienia na rynku pracy, konkurencyjności.

Rekrutację do szkół w ostatnich latach świadczą o zmniejszającym się zainteresowaniu absolwentów gimnazjum kształceniem w szkołach zawodowych. Najbardziej widoczne jest to w przypadku liceów profilowanych. Trudne wydaje się przygotowanie do dwóch egzaminów, opanowanie wiedzy ogólnokształcącej i zawodowej. Są uczniowie, którym brakuje wsparcia intelektualnego rodziny, w której nie czyta się książek, prasy społeczno-informacyjnej, politycznej, gospodarczej; gdzie nie rozmawia się, nie dyskutuje, a ostatecznie nie przywiązuje zbyt dużej wagi do wykształcenia. W takich warunkach brakuje uczniom motywacji do nauki, utrwała się ich poczucie niskiej wartości, niewiary w zmianę losu, a w konsekwencji brak ambicji. Uczniowie często rezygnują z nauki w trakcie roku, duży jest też procent młodzieży niepromowanej. Pojawiają się problemy wychowawcze, kłopoty z frekwencją, konieczność interwencji pedagogicznej, psychologicznej. W wyniku klasyfikacji śródrocznej i rocznej zauważalny procent młodzieży otrzymuje obniżoną ocenę zachowania, często udzielane są nagnany wychowawcy klasowego, zdarzają się nagnany dyrektora szkoły, skreślenia z listy uczniów.

I.4 Charakterystyka kadry pedagogicznej

Ogromnym atutem diagnozowanych w projekcie SKK szkół są nauczyciele dysponujący wiedzą merytoryczną i pedagogiczną, ciągle się doskonalący, stosujący nowoczesne metody pracy z uczniem; tak by przygotować go jak najlepiej do dorosłego życia w zmieniającej się rzeczywistości. Nauczyciele przekazują uczniom nie tylko wiedzę ogólną i specjalistyczną, ale także wspierają ich rozwój indywidualny, zwracają również uwagę na piękne tradycje szkoły i ludzi którzy tworzyli jej historię.

Większość nauczycieli każdej szkoły to nauczyciele dyplomowani, np. w Zespole Szkół Ekonomicznych w Kielcach zajęcia z przedmiotów zawodowych prowadzi m. in. nauczyciel z tytułem Honorowego Profesora Oświaty (jedyne w województwie świętokrzyskim). Nauczyciele mają wykształcenie wyższe z przygotowaniem pedagogicznym, sporadycznie tytuł doktora nauk. Wielu pedagogów dodatkowo ukończyło studia podyplomowe, zdobywając nowe uprawnienia, np. do nauczania drugiego przedmiotu. Wielu nauczycieli przedmiotów zawodowych uzyskało tytuł egzaminatora w zawodzie.

Wszyscy nauczyciele uczestniczą w konferencjach i szkoleniach metodycznych organizowanych przez Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia nauczycieli w Kielcach i inne ośrodki. Współpracują z doradcami zawodowymi. Najlepsi z nich otrzymali w uznaniu dorobku zawodowego Medale Komisji Edukacji Narodowej, Nagrody Kuratora, Krzyże Zasługi oraz wyróżnienia samorządowe.

Wielu nauczycieli jest nadal przywiązanych do tradycyjnych metod prowadzenia zajęć, ze sceptycyzmem odnoszą się do innowacji metodycznych i dydaktycznych. Często zdarza się, że niektórzy z nich nie widzą potrzeby angażowania się w dodatkowe zajęcia i prace, odnośnie do zakończenia drogi awansu zawodowego (nauczyciel dyplomowany). Widoczna jest słabość systemu zachęt materialnych dla nauczycieli (dodatek motywacyjny o niskiej wartości finansowej).

1.5 Główne problemy nauczycieli w kształtowaniu KK i zawodowych

Oto enumeratywna identyfikacja problemów:

1. Istotne braki w zakresie podstaw umiejętności kluczowych u uczniów kończących gimnazjum wymaga powrotu do omawianych już treści, braku możliwości korzystania z umiejętności uczenia się. Duże zróżnicowanie uczniów pod tym względem nie pozwala nauczycielom właściwie prowadzić zajęć i kształtować umiejętności kluczowych i zawodowych.
2. Programy nauczania są przeładowane, szczególnie programy przedmiotów zawodowych nie nadążają za wyzwaniami w gospodarce i życiu społecznym.
3. Podręczniki są aktualizowane zbyt wolno, a język i terminologia specjalistyczna jest trudna dla uczniów klas pierwszych. W efekcie uczniowie nie przyswajają wiedzy na lekcjach, nie uczą się także w domu; słabe wyniki nie motywują ich a zniechęcają do zdobywania wiedzy.
4. Mimo wydania nowych podręczników, na "giełdzie szkolnej" chętnie kupowane są stare, jako wyraźnie tańsze. Sytuacja materialna rodzin dużej części uczniów nie pozwala na zakup podręczników, ćwiczeńówek, materiałów dodatkowych. Rodziny nie wspierają uczniów w pokonywaniu trudności. Uczniowie mają trudności z dotarciem do prasy, bardzo często nie dysponują możliwością korzystania z Internetu w domu. Ograniczony jest też kontakt z rodzicami uczniów mających trudności w nauce.
5. Nauczyciele wielu szkół odczuwają braki pomocy audiowizualnych - komputerów, rzutników, tablic interaktywnych - stad przywiązanie do metod tradycyjnych pracy; zbyt rzadko stosowane są metody projektów, indywidualna praca z uczniem. Zgłaszano problemy ze stanem technicznym warsztatów szkolnych.
6. Forma pisemna egzaminów zewnętrznych (egzamin dojrzałości, egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe) nie mobilizuje do rozwijania kompetencji komunikacyjnych. Nauczyciel musi pogodzić dwie racje – wymagania dyrekcji i środowiska w zakresie pozytywnych wyników egzaminów zewnętrznych oraz własne przekonanie do tego, jak należy uczyć i wychowywać.
7. Ocenianie pracy uczniów obejmuje zastosowanie poznanej wiedzy w sytuacjach typowych (wymagania podstawowe), rzadziej w sytuacjach problemowych, tzn.

wykorzystywania przez ucznia wiadomości do rozwiązywania problemów w sytuacjach dla niego nowych. Do tej kategorii zaliczyć można także umiejętności formułowania problemów, dokonywania analizy syntezy nowych zjawisk, formułowania zadań na przyszłość.

II. KOMPETENCJE KLUCZOWE I ZAWODOWE

II.1 Efekty kształcenia

II.1.1 Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie przedsiębiorczości

Głównym celem przedmiotu podstawy przedsiębiorczości jest uświadomienie uczniowi konieczności zachowywania się w sposób przedsiębiorczy – gdy chce on realizować własne cele w życiu prywatnym i zawodowym - oraz pokazanie uwarunkowań bycia innowacyjnym i przedsiębiorczym człowiekiem. Cele programowe pozwalają kształcić takie umiejętności ucznia, które lepiej go przygotowują do działania we współczesnym świecie. Uczeń nabędzie umiejętności związane z: planowaniem oraz realizacją przedsięwzięć, rozwiązywaniem w sposób twórczy problemów, skutecznym komunikowaniem się, poszukiwaniem informacji i podejmowaniem decyzji na ich podstawie, współdziałaniem w zespole oraz prowadzeniem negocjacji.

Uczniowie chętnie uczestniczą w zajęciach przedsiębiorczości, (szczególnie w niektórych modułach) i rozumieją potrzebę przyswojenia treści objętych programem nauczania. Uważają jednak, że niektóre partie materiału (szczególnie dotyczące zagadnień ekonomicznych) są zbyt szybko (ze względu na brak czasu) realizowane, co skutkuje niezrozumieniem ich, a w konsekwencji zniechęceniem do nauki. Zauważa się również u uczniów pewną niedojrzałość w myśleniu o swojej przyszłości. Wiele osób uważa, że jeszcze ma czas na poważne decyzje. Trudno wtedy wzbudzać silną motywację odnośnie do planowania kariery edukacyjnej i zawodowej.

Analiza wyników nauczania wykazuje, że uczniowie chętniej wykonują proste zadania z poziomu wiedzy. Znają i przeważnie rozumieją pojęcia, definicje, zasady dotyczące człowieka jako istoty przedsiębiorczej, działania gospodarki i państwa, a także integracji gospodarczej ze światem. Natomiast znacznie gorzej jest z umiejętnościami zarządzania, (np. planowania, organizowania, kierowania, komunikowania, zlecania zadań, analizowania, sporządzania raportów, oceniania), skutecznej prezentacji, negocjacji oraz zdolności do pracy tak indywidualnej, jak i współpracy w grupie. Niedostatecznie

ukształtowana jest umiejętność identyfikacji i oceny własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach.

Postawy przedsiębiorcze wśród uczniów szkół prezentuje średnio około 20% grupa uczniów, która wykazuje się aktywnością i kreatywnością działań. Natomiast znacznie mniej uczniów potrafi być samodzielny i niezależny, mieć siłę motywację i z determinacją dążyć do wyznaczonego celu. Ta grupa uczniów z sukcesem bierze udział w różnego rodzaju olimpiadach, konkursach i projektach. Uczniowie mają możliwość pogłębiania swojej wiedzy i umiejętności w zakresie zagadnień ekonomicznych i gospodarczych na wielu przedmiotach zawodowych. Kończą ten etap edukacji egzaminami zawodowymi. Pierwszy etap egzaminu składa się z dwóch części. Jedną z nich dotyczy wiadomości i umiejętności związanych z zatrudnieniem i działalnością gospodarczą, czyli zagadnień programowych przedsiębiorczości.

II.1.2 Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie technologii informacyjnej i przedmiotów matematyczno-przyrodniczych

Sprawne funkcjonowanie jakiegokolwiek dziedziny życia we współczesnym świecie, wymaga użycia technik komputerowych. Dlatego kluczowe kompetencje w tym zakresie stanowią jeden z priorytetów w naszej szkole. Uczniowie mają świadomość znaczenia tych umiejętności. Niektóre z nich opanowali w sposób zadawalający np. korzystanie z telefonii komórkowej, bankomatu czy elektronicznych informatorów. Przy okazji dochodzą do wniosku, że urządzenia te są częścią globalnej sieci. Fakt ten uświadamiają sobie podczas zajęć n.t. współdziałania "komórki" z mikrokomputerem. Wiele radości stwarza młodzieży samodzielny projekt "tapety" na własny telefon. Zauważają, że nie muszą płacić za gotowy obraz, który pobierali z Internetu. Przykład ten dowodzi, jak istotna jest odpowiednia motywacja w procesie nauki, a później pracy zawodowej.

Podstawą działań w rozwijaniu kluczowych kompetencji powinna być wiedza i umiejętności uczniów nabyte we wcześniejszych latach nauki. Praktyka pokazuje, że pozostaje to wciąż niespełnionym postulatem. Pierwsze zajęcia uczniów rozpoczynających naukę w ponadgimnazjalnej szkole zawodowej są lekcjami diagnozującymi. Zaproponowane ćwiczenia praktyczne, które obejmują zagadnienia programowe obowiązujące w gimnazjum, sprawiają uczniom duże trudności. Wobec tej bariery,

początkowa faza nauki polega na uzupełnieniu wiedzy lub częściowej rozpoczęcie kształcenia w zakresie TI od podstaw.

Młodzież sprawnie posługuje się komunikatorami internetowymi i w większości pocztą elektroniczną. Potrafią posłużyć się przeglądarką internetową do prostego wyszukiwania informacji. Nie mają przy tym świadomości co do wartości odszukanych treści. W ograniczonym zakresie posługują się edytorem tekstu i najprostszym programem do grafiki rastrowej. Znamienne jest, że absolwenci szkół gimnazjalnych legitymują się bardzo dobrymi i dobrymi ocenami końcowymi z IT na świadectwie ukończenia szkoły. Oceny celujące nie są rzadkością!

Kluczowe kompetencje absolwenta szkoły ponadgimnazjalnej muszą obejmować znacznie szerszy zakres. Dlatego kompetencje w zakresie ICT są łączone w diagnozowanych w projekcie SKK szkołach w całości działań dydaktyczno-wychowawczych. Komputer wykorzystywany jest w czasie zajęć lekcyjnych z wielu przedmiotów; również w rozwiązywaniu zadań z dziedziny matematyki, fizyki, geografii i innych na zajęciach technologii informacyjnej.

Jedną z kluczowych kompetencji jest profesjonalne posługiwanie się edytorem tekstów. Mimo, że jest to stosunkowo łatwy program, około 80% uczniów nie potrafi właściwie posługiwać się tym narzędziem. Nauka prawidłowej edycji tekstu nie sprawia młodzieży trudności i dość szybko nabywają właściwych nawyków. Problem tkwi w trwałości nabytych umiejętności. Okazuje się, że nie wszyscy dysponują w domu komputerem. Oczywiście jest przecież, że sukces tkwi w systematycznym powtarzaniu czynności.

Jeszcze gorzej przedstawia się umiejętność wykorzystania arkusza kalkulacyjnego.

Jedynie niski procent uczniów zaczynających naukę w szkole zawodowej, słyszało o takim programie. Wobec powyższego nauka arkusza obliczeniowego musi być prowadzona od podstaw. Liczba godzin proponowana na naukę tego programu jest wysoce niewystarczająca. Tutaj rezultaty są znacznie gorsze niż w przypadku edytora tekstu. Wynika to także z faktu, że niechętnie podejmowane są zadania wymagające wiedzy z zakresu ścisłych dziedzin nauki.

Nieco lepiej przedstawia się kolejna z kluczowych kompetencji, tj. proste gromadzenie i przetwarzanie danych. Przynajmniej jeśli chodzi o kartotekowy model bazy danych. W początkowej fazie nauki tych zagadnień, wykorzystywane są możliwości bazodanowe arkusza kalkulacyjnego. Rozszerzenie kompetencji do modelu relacyjnej bazy danych jest

już sporym wyzwaniem. Zaczniemy od tego, że nazwa Access jest dla młodzieży zupełnie obca. Realizacja kolejnych zadań i ćwiczeń, zwłaszcza zaproponowanych przez samych zainteresowanych jest zadawalająca. Przynajmniej w podstawowym zakresie. Brakuje jednak ugruntowania umiejętności z powodów wyżej wymienionych. Uczniowie nie posiadają nawyku weryfikacji informacji uzyskanych z sieci. Nie radzą sobie z nadmiarem informacji. Ufają każdej witrynie internetowej dopóki sami nie stworzą własnej i zauważają, że mogą na niej umieścić właściwie dowolne treści.

Realizowane programy nauczania fizyki, chemii, biologii i geografii w szkołach kształcą kompetencje uczniów w zakresie: umiejętności, które pomagają zrozumieć otaczającą nas rzeczywistość i umożliwiają funkcjonowanie w społeczeństwie. Na egzaminie maturalnym uczniowie nie wybierają na ogół fizyki i chemii. Względną popularnością wśród uczniów cieszy się natomiast geografia i biologia. Na pewno mała liczba godzin zajęć z tych przedmiotów ma również wpływ na osiągane przez uczniów wyniki. Wyposażenie pracowni jest jednak często skromne i nie pozwala na prezentację wielu doświadczeń chemicznych czy fizycznych.

II.1.3 Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie matematyki

Szkoły realizują program nauczania matematyki w zakresie: umiejętności operowania naj prostszymi obiektami abstrakcyjnymi takimi jak liczby, zmienne, wyrażenia algebraiczne, zbiory liczb, figury geometryczne, zdarzenia, funkcje. Realizowane przez szkoły cele to między innymi: poznawanie i rozumienie podstawowych pojęć i faktów matematycznych; umiejętne stosowanie zdobytej wiedzy do rozwiązywania problemów matematycznych; stosowanie metod matematycznych do opisu i interpretacji danej sytuacji, analizowanie otrzymanych rozwiązań,

W klasie pierwszej przeprowadzana jest diagnoza podstawowych sprawności matematycznych uczniów po opuszczeniu gimnazjum. Wyniki tej diagnozy są niskie i świadczą o poważnych brakach w wiadomościach uczniów w zakresie umiejętności wykonywania podstawowych działań matematycznych. Nauczyciele starają się pomóc uczniom w uzupełnieniu wiedzy przygotowując arkusze zadań do samodzielnej pracy, poświęcają, w miarę możliwości, dodatkowe lekcje na uzupełnienie braków. Nie jest to

łatwe z uwagi na brak zajęć wyrównawczych i na możliwości intelektualne uczniów.

Przyczyny niskich efektów kształcenia umiejętności kluczowych z zakresu matematyki są zapewne bardzo złożone. Wśród nich należy podkreślić możliwości intelektualne uczniów, braki w wiadomościach z poprzednich etapów edukacyjnych, ale przede wszystkim brak motywacji do nauki matematyki, która wymaga pracowitości i systematyczności zwłaszcza od uczniów słabo uzdolnionych.

Być może obligatoryjny egzamin maturalny z matematyki zwiększy motywację do nauki tego przedmiotu. Uczniowie i ich rodzice muszą zrozumieć rolę, jaką matematyka odgrywa we współczesnym świecie.

II.1.4 Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie języków obcych

Ogólnym celem nauczania języków obcych w szkole średniej jest opanowanie przez ucznia języka obcego w stopniu umożliwiającym mu w miarę sprawną komunikację językową w różnych sytuacjach życia codziennego oraz przygotowanie uczniów do egzaminu maturalnego z języka obcego głównie na poziomie podstawowym. W szkołach uczy się wielu języków obcych: angielskiego, niemieckiego, rosyjskiego, włoskiego i innych. Umiejętność porozumiewania się w językach obcych kształtowana jest w oparciu o trzy grupy celów:

- cele związane z nabywaniem i rozwijaniem przez ucznia czterech podstawowych sprawności językowych: słuchania, mówienia, czytania, i pisania;
- cele związane z poznawaniem specyfiki kulturowej krajów: niemieckiego, włoskiego, angielskiego i rosyjskiego obszarów językowych;
- cele związane z autonomią ucznia i jego współdziałaniem w grupie: wdrażanie ucznia do samodzielnej pracy, uczenie kreatywności, zachęcanie do stosowania samooceny, kształcenie umiejętności pracy w grupie.

Młodzież, która rozpoczyna naukę w zawodowej szkole ponadgimnazjalnej prezentuje różny stopień opanowania języka. Aby można było ocenić efekty kształcenia dokonywana jest na wstępie diagnoza. Poziom jest tak zróżnicowany, że trudno jest zaklasyfikować uczniów do określonej grupy. Dotyczy to wszystkich nauczanych w szkołach języków.

Efektom kształcenia jest dla nauczycieli i dla uczniów egzamin maturalny. Mimo

słabych ocen osiągniętych z języków obcych zdawalność matury jest wysoka, tylko niewielki procent absolwentów nie zdało matury w terminie podstawowym; większość z nich przystąpiła do sesji poprawkowej w sierpniu, zdając ją pomyślnie. Niestety wyniki matury z języka obcego są średnie i niskie.

Nauczyciele nie są usatysfakcjonowani efektami kształcenia i wynikami egzaminów maturalnych, uczniowie zaś w większości są zadowoleni, że w ogóle zdali egzamin, a wynik często jest dla nich nieistotny. Należy im uświadomić, że wykształcenie jest dla nich – obywateli Unii Europejskiej przepustką do lepszego życia osobistego i zawodowego.

II.2 Kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów

Zawód technika należy do kategorii zawodów, w których bardzo ważne są także relacje między ludźmi. Dlatego w procesie dydaktyczno-wychowawczym należy położyć nacisk na kształtowanie przede wszystkim takich cech i postaw jak: komunikatywność, uczciwość, rzetelność, dokładność, odpowiedzialność i systematyczność w działaniu oraz pewnych nawyków, jak np. zamiłowanie do porządku.

Ważne jest także przekonanie uczniów szkół zawodowych, funkcjonujących w projekcie SKK, o potrzebie kształtowania swojego wyglądu zewnętrznego. Jako szczególnie ważny nawyk każdego technika należy jednak traktować ciągle aktualizowanie i doskonalenie posiadanych umiejętności. Umiejętności określone w opisie kwalifikacji powinny przygotować absolwenta nie tylko do wykonywania typowych dla tego zawodu zadań, lecz także na podjęcie działalności gospodarczej na własny rachunek.

II.3 Kompetencje kluczowe a kompetencje zawodowe

Analiza realizacji kompetencji kluczowych w odniesieniu do kompetencji zawodowych została przeprowadzona w oderwaniu od podziału na przedmioty zawodowe (w których te same treści często są powtarzane czy omawiane pod różnym kątem), potraktowano wszystkie kompetencje zawodowe zbiorczo i odniesiono je do kompetencji kluczowych. Kompetencja nr 1 czyli porozumiewanie się w języku ojczystym wraz z kompetencją – porozumiewanie się w językach obcych realizowana jest w kształtowaniu umiejętności zawodowych i wiedzy.

Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne realizowane są przy największej liczbie kompetencji zawodowych - wynika to ze specyfiki zawodu, w którym wykorzystujemy matematyczne sposoby myślenia (myślenie logiczne i przestrzenne) oraz prezentacji (wzory, modele, wykresy, tabele), wymaga solidnej umiejętności liczenia, znajomości miar i struktur, głównych operacji i sposobów prezentacji matematycznej. Technik powinien umieć wykorzystywać i posługiwać się narzędziami i urządzeniami technicznymi oraz danymi naukowymi do osiągnięcia celu bądź podjęcia decyzji lub wyciągnięcia wniosku na podstawie dowodów.

Kompetencje informatyczne jako obejmujące umiejętne i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Wykorzystanie ich w kształceniu to wykorzystywanie komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu. Obejmuje to główne aplikacje komputerowe - edytory tekstu, arkusze kalkulacyjne, bazy danych, przechowywanie informacji i posługiwanie się nimi - oraz rozumienie możliwości i potencjalnych zagrożeń związanych z Internetem i komunikacją za pośrednictwem mediów elektronicznych (poczta elektroniczna, narzędzia sieciowe) do celów pracy, rozrywki, wymiany informacji i udziału w sieciach współpracy.

Dla realizacji tego celu bardzo ważne jest nawiązanie współpracy między nauczycielami przedmiotów zawodowych a nauczycielami przedmiotów ogólnokształcących i wspólna analiza programów nauczania pod kątem uzyskania wzmocnienia dla działań w celu poprawy poziomu kompetencji kluczowych uczniów.

III. RYNEK PRACY

III.1 Regionalny rynek pracy w aspekcie specjalności zawodowych placówek

Przy opracowaniu wykorzystano materiały Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach ("Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie świętokrzyskim i I półroczu 2008 roku" oraz "Młodzież na rynku pracy w województwie świętokrzyskim w 2007 roku").

Stopa bezrobocia w województwie świętokrzyskim na koniec czerwca 2008 roku ukształtowała się na poziomie 13,5%, (w kraju - 9,6%) i była niższa o 1,9 punktu procentowego (w kraju o 2,7 punktu) w porównaniu do czerwca 2007 roku. Stopa bezrobocia w czerwcu 2008 roku była najniższa w porównaniu do analogicznego miesiąca w latach 2000 - 2007. Natomiast już w styczniu 2009 roku średnia stopa bezrobocia wyniosła 14,8 (przy 10,5 w kraju). Prognozuje się dalszy wzrost bezrobocia w regionie i w Polsce.

Stopa bezrobocia w powiatach kształtowała się następująco (31 stycznia 2009):

Powiat województwa świętokrzyskiego	Stopa bezrobocia w styczniu 2009 (%)	Liczba w tysiącach
Buski	9,4	3,4
Jędrzeiowski	12,2	4,5
Kazimierski	10,8	1,8
Kielecki	21,0	15,1
Konecki	23,2	8,4
Miasto Kielce	10,3	11,3
Opatowski	17,1	4,7
Ostrowiecki	17,5	8,0
Pińczowski	8,7	1,7
Sandomierski	10,7	4,2
Skarżyski	23,5	7,0
Starachowicki	15,5	6,1
Staszowski	11,3	3,9
Włoszczowski	14,7	3,2

Udział wybranych kategorii bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych kształtował się następująco:

- bezrobotni do 25 roku życia – 21,1 % (w ub. roku - 19,8%),

- bezrobotni powyżej 50 roku życia – 19,5% (przed rokiem - 19,3%),
- długotrwale bezrobotni – 56,6% (w ub. roku - 65,5%),
- bez kwalifikacji zawodowych – 24,8% (przed rokiem - 26,9%).

Wśród bezrobotnych do 12 miesiąca po ukończeniu nauki znaczną grupę stanowili technicy i inny średni personel – 1.225 osób (31,5%), w tym:

- 312 pracowników ds. finansowych i handlowych, 109 techników mechaników,
- 104 agentów ds. sprzedaży (handlowców),
- 94 techników budownictwa i ochrony środowiska, 94 dietetyków i żywieniowców
- 89 techników elektroników i telekomunikacji.
- W roku 2008 w porównaniu do I półrocza 2007 roku odnotowano wzrost liczby ofert pracy, w tym najwyższy w handlu i naprawach (o 800 więcej) oraz działalności usługowej, komunalnej, społecznej i indywidualnej (o 616).
- Najwięcej ofert pracy skierowanych było do pracowników: przy pracach prostych, biurowych, usług osobistych i sprzedawców, a także techników i innego średniego personelu oraz robotników przemysłowych i rzemieślników - łącznie 89% ogółu ofert pracy zgłoszonych w I półroczu 2008 roku. W porównaniu do I półrocza 2007 roku odnotowano wzrost liczby ofert pracy o 2.577. Zwiększyło się zapotrzebowanie głównie na: pracowników usług osobistych i sprzedawców (o 951 ofert), techników i inny średni personel (o 807) oraz pracowników biurowych (o 536). Utrzymuje się duże zapotrzebowanie na pracowników biurowych zatrudnianych głównie w jednostkach sektora publicznego. W przeważającej części są to oferty stażu kierowane do osób bezrobotnych do 25 roku życia. Pomimo, iż do urzędów pracy wpływa wiele ofert w zawodach handlowych, sprzedawcy nadal pozostają najliczniejszą grupą bezrobotnych.

III.2 Kompetencje Kluczowe a rynek pracy

Według autorów opracowania "Mapa monitorująca szanse na pracę absolwentów ponadgimnazjalnych szkół województwa świętokrzyskiego w roku 2007", poziom przygotowania uczniów naszego województwa do wejścia na rynek pracy jest raczej niski, tylko 50,7% potrafi napisać życiorys, 53,5% podanie o pracę, list motywacyjny – 53,5%, rozmawiać z pracodawcami o pracy 39,8% o pracy, wykonać zadanie praktyczne 35,5%. Poszukiwani są absolwenci władający minimum jednym językiem obcym. Według badań

GUS wśród osób, które nie znają języków obcych tylko 54,6% pracuje, aż 36,7% to osoby nieaktywne zawodowo (rok 2007), natomiast osoby, które znają więcej niż jeden język obcy mają znacznie wyższe szanse na zatrudnienie, w 2007 roku 77% z nich pracowało.

Duże znaczenie w procesie rekrutacji nowych pracowników jest biegłe stosowanie narzędzi informatycznych przez nich w pracy. W g opracowania "Mapa monitorująca szanse na pracę ... " aż 87% pracodawców pragnie by przyszły pracownik biegle posługiwał się arkuszem kalkulacyjnym, edytorem tekstu bądź programem do fakturowania i księgowania.

Pracodawcy proszeni o nakreślenie idealnej sylwetki kandydata wskazują wyraźną przewagę czynników osobowościowych kandydata kompetencji obywatelskich, społecznych, innowacyjności i przedsiębiorczości nad przygotowaniem teoretycznym czy nawet zdolnościami praktycznymi. Wysoką motywację do pracy uznano za najistotniejszy czynnik brany pod uwagę przy zatrudnianiu pracowników.

Czynniki brane pod uwagę przy zatrudnianiu absolwentów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych woi. świętokrzyskie (średnia ocena w skali 0 do 5)

	Zatrudnienie			
	Do 9 pracowników w	10-49 pracowników w	50- 249 pracowników	250 i więcej pracowników
Przejawia dużą motywację i chęć do pracy	4,7	4,6	4,7	4,8
Jest bardzo ambitny, zależy mu na sukcesie	4,4	4,4	4,4	4,1
Ma przede wszystkim umiejętności praktyczne	4,4	4,5	4,6	4,5
Ma szerokie przygotowanie teoretyczne	3,7	3,6	3,9	3,8
"Złota rączka" – nadaje się do wszystkiego	3,7	3,9	3,9	3,4
Po szkole odbył staż w firmie	3,5	3,7	3,7	3,6
Będąc uczniem odbył praktykę zawodową w firmie	3,4	3,8	3,6	3,1

Zródło: "Mapa monitorująca szanse na pracę absolwentów ponadgimnazjalnych szkół województwa świętokrzyskiego w roku 2007"

III.3 Funkcjonowanie absolwentów na lokalnym i regionalnym rynku pracy

Część pracodawców, bazując na własnych doświadczeniach z przeszłości, wskazała na wyższą motywację do pracy oraz wyższe zdolności interpersonalne u osób z wykształceniem średnim niż wśród absolwentów wyższych uczelni. Istotną zaletą okazały się również bardziej adekwatne do proponowanego stanowiska pracy żądania płacowe osób z wykształceniem zawodowym. Obserwujemy jednak efekt spadku wartości rynkowej kwalifikacji w odniesieniu do średniego poziomu wykształcenia. Absolwenci szkół zawodowych są rzadziej bezrobotni niż osoby starsze z analogicznym wykształceniem, poważne trudności na rynku pracy dotyczą głównie starszych roczników - zawody techniczne wymagają ciągłej aktualizacji wiedzy i u starszych absolwentów występuje deficyt umiejętności praktycznych, zwłaszcza w odniesieniu do nowych technologii.

Duża część absolwentów decyduje się na podjęcie studiów, zachęcają do tego szkoły, stawiając duży nacisk na dobrą zdawalność egzaminu dojrzałości. Bowiem im wyższy poziom wykształcenia tym wyższe prawdopodobieństwo aktywności zawodowej i mniejsze bezrobocie. By ten cel zrealizować podejmują pracę i studiuje w trybie zaocznym.

Uczniowie, którzy jako motywację wyboru szkoły podają chęć zdobycia zawodu lub kontynuację tradycji rodzinnych najczęściej aktywnie zdobywają wiedzę i umiejętności, korzystają z praktyk, uczestniczą w dodatkowych zajęciach, szkoleniach, warsztatach, uzyskując dobre efekty nauczania. Tacy absolwenci znajdują dobrą, rozwijającą ich pracę. Duża część uczniów wybiera szkołę przypadkowo, ze względu na kolegów, dojazd do szkoły i bo trzeba było coś wybrać. Jeśli do słabej motywacji towarzyszą niskie wyniki nauczania w gimnazjum, słabe możliwości ucznia mają oni szanse na pracę na niskokwalifikowanych stanowiskach. Wskaźnik perspektyw rynkowych jest dla nich niższy. Szanse na znalezienie pracy z uwzględnieniem aspektu "znalezienia pracy w zawodzie..." ukazują opracowania specjalistyczne (Mapa monitorująca szanse na pracę absolwentów ponadgimnazjalnych szkół województwa świętokrzyskiego w roku 2007).

IV. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA I UWARUNKOWAŃ ZEWNĘTRZNYCH

IV.1 Prognozy demograficzne

Materiał do poniższej prognozy demograficznej oparty został głównie na danych pochodzących z dwóch opracowań Urzędu Statystycznego w Kielcach pt. "Prognoza demograficzna na lata 1999-2030" i "Prognoza demograficzna na lata 1999-2020" oraz "Prognoza ludności Polski na lata 2008 - 2035" Głównego Urzędu Statystycznego.

Województwo świętokrzyskie jest rejonem, który doświadczy największego w skali kraju ubytku ludności (15,6% w latach 2007 - 2035). Większe zróżnicowanie przebiegu prognozowanych stanów ludności będzie obserwowane w obszarach wiejskich – systematyczny ubytek populacji może dojść do 8,8 %, natomiast udział miast w strukturze ludności ogółem spadnie nieznacznie do 40,96 w 2035 roku, z 44,92% w 2010 r.

Prognoza ludności według edukacyjnych grup wieku – w tysiącach, województwa świętokrzyskiego

wiek	lata								
	2007	2008	2009	2010	2015	2020	2025	2030	2035
16-18 lat	56,4	54,8	52,7	49,9	39,1	33,3	35,5	35,6	32,6
19 - 24 lat	125,1	119,7	117,9	110,6	92,0	71,8	61,9	65,5	65,3

Zgodnie z wynikami prognozy - na skutek coraz niższej dzietności kobiet – udział dzieci i młodzieży w całej populacji wyraźnie się zmniejszy. Gwałtownie wzrośnie liczba osób starszych Według danych GUS po 2025 roku liczba ludzi starszych będzie przewyższać liczbę ludzi młodych (do 18 roku życia). Wpływ na strukturę wieku będą mieć także migracje.

Zmiany w stanie i strukturze ludności powodowane są ruchem naturalnym (zmiany w stanie cywilnym, w stanie liczebności ludności na skutek urodzeń i zgonów) oraz ruchem migracyjnym (ruch ludności wynikający ze zmian miejsca zamieszkania, tj. ze wsi do miasta, z miasta do wsi oraz imigrację i emigrację). Zgodnie z przewidywaniami migracje wewnętrzne pozostaną na stałym, bardzo niskim poziomie. Kielce – miasto wysokiego bezrobocia, w najbliższych latach będzie blokować migrację ze wsi. Szacuje się, że wolumen migracji wzrośnie w roku 2020, po czym zmaleje w roku 2030. Podobnie

saldo migracji ze wsi do miast. Z danych Urzędu Statystycznego w Kielcach wynika, że prawie dwie trzecie migracji międzywojewódzkich kieruje się do województwa mazowieckiego i śląskiego. Natomiast najczęściej obszarem pochodzenia imigrantów są województwa lubelskie i świętokrzyskie, a w dalszej kolejności podkarpackie i warmińsko-mazurskie.

Gminy najbiedniejsze, a do tych zaliczyć należy również region świętokrzyski, to jeszcze spadek po zaborze rosyjskim. Niewątpliwie to dziedzictwo wpływa na stagnację lokalną starszej generacji. Młodszy i najzdolniejszy będą wyjeżdżać z regionu, by kształcić się i pracować.

Trwający od 1984 roku spadek urodzeń spowoduje istotne zmiany w strukturze ludności według wieku - edukacyjnych grup wieku. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (dzieci i młodzież poniżej 18-go roku życia) w prognozowanym okresie (do 2030r.) będzie się zmniejszać. W latach 1999-2009 wystąpił nieznaczny przyrost ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety: 18-59 lat). Rok 2010 zapoczątkuje okres trwającego co najmniej 20 lat zmniejszania się liczby ludności w wieku aktywności zawodowej. Ubytek ten spowodowany będzie gwałtownym spadkiem liczby ludności w wieku 18-44 lata tj. w wieku mobilnym. Liczba osób w wieku 16 – 18 lat (kandydatów do szkół ponadgimnazjalnych) w ciągu dziesięciu lat zmniejszy się o 26 % w roku 2015, do 38% w roku 2035. W ciągu kilku lat, do roku 2017 odsetek osób w wieku 0 - 24 lat zmniejszy się, a w 2035 roku udział dzieci i młodzieży w populacji ogółem wyniesie tylko 23,4%. Zmiany demograficzne wpłyną niekorzystnie na strukturę szkół w naszym województwie - zapewne wiele szkół będzie musiało zmniejszyć liczbę klas. Poprawią się zapewne warunki nauczania i zmniejszy liczebność klas, co pozwoli poprawić efekty kształcenia.

IV.2 Współpraca szkół z zakładami pracy

Współpraca szkół z zakładami pracy jest bardzo rozległa i odbywa się na kilku płaszczyznach: praktyki zawodowe, spotkania i konferencje, oraz sponsoring. Niezbędnym uzupełnieniem kształcenia realizowanego w szkole jest praktyka zawodowa odbywająca się w różnych podmiotach gospodarczych, której celem jest praktyczne zastosowanie, w warunkach konkretnej firmy, umiejętności zdobytych podczas zajęć lekcyjnych w szkole.

Szkoły nieustannie zabiegają o nowe kontakty z firmami młodymi, stosującymi nowoczesne metody zarządzania. Nie jest to jednak proste ze względu na dużą rezerwę tychże firm do zatrudniania młodych, niedoświadczonych ludzi, dla opieki których trzeba wyznaczyć dodatkowego pracownika, poświęcić im dużo czasu, dyscyplinować, wyznaczać nieskomplikowane zadania. Problemem jest również obawa przed ujawnieniem przez uczniów danych firmy oraz jej klientów. Wolą zatrudniać stażystów skierowanych przez urzędy pracy, po studiach, z większą wiedzą i umiejętnościami. Często są jednak przypadki, że uczniowie po skończeniu szkoły zatrudniani są w firmach, w których odbywali praktyki uczniowskie. Kolejnym obszarem współpracy są wizyty pracodawców w szkole na różnego rodzaju debatach, sesjach naukowych, konferencjach i spotkaniach.

IV.3 Działalność szkół na rzecz przygotowania uczniów do funkcjonowania w zmieniających się realiach rynku pracy

Każda ze szkół przedstawiła swoją strategię przygotowywania uczniów do samodzielności na trudnym rynku pracy. Dane są zawarte w diagnozach lokalnych implementacji kompetencji kluczowych.

V. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wnioski

Uczniowie rekrutują się z terenów o dużym bezrobociu, często z rodzin o trudnej sytuacji materialnej i niskim statusie społecznym. Decyzje absolwentów gimnazjów nie zawsze są wystarczająco wspomaganie doradztwem edukacyjnym i zawodowym.

Niedostatecznie ugruntowana wiedza uczniów z poprzednich etapów kształcenia powoduje brak ciągłości, co szczególnie w przypadku matematyki, fizyki i chemii utrudnia naukę i powoduje utrwalenie niskiej samooceny. Często w trakcie pobytu w szkole pogłębiają się braki w edukacji; nowe treści bywają zbyt trudne, a nowe dla ucznia środowisko nie ułatwia wzmocnienia poczucia własnej wartości. Rola nauczycieli, którzy nacisk położyli najpierw na przekonanie uczniów odnośnie do ich, pomimo braków, możliwości, została zidentyfikowana. Nauczyciele ci pomogli podopiecznym znaleźć własną motywację do nauki i pracy, rozbudzić ich ambicje i zainteresowania. Uczniowie w różnym stopniu znają zawody „przyszłości” na rynku pracy, mają świadomość jak szerokie możliwości zatrudnienia daje uzyskanie zawodu technika, jak ważne jest posługiwanie się językami obcymi. Wielu posiada zdolność identyfikowania dostępnych możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym rozumienia zasad działania gospodarki. Przejawia postawę przedsiębiorczą; niektórzy uczniowie bywają szczególnie aktywni, niezależni i innowacyjni. Znajomość wymogów, potrzeb i prognoz rynku pracy wśród wszystkich uczniów nie jest jednak zadowalająca.

Wnioski powyższe znajdują utwierdzenie w przeprowadzonych i opracowanych wynikach w badań empirycznych, których przebieg został podany w diagnozach lokalnych: analizach SWOT oraz analizach dokumentów, m.in. materiałów opublikowanych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach i Powiatowe Urzędy Pracy oraz instytucje, np. Staropolską Izbę Przemysłowo-Handlową. Oto wiodące opinie pracodawców: przedsiębiorcy oczekują reform uatrakcyjniających legalne zatrudnianie (w tym uczniów); notowany jest niski poziom wiedzy, umiejętności i doświadczenia absolwentów (także uczelni), co zniechęca do zatrudniania młodych ludzi gdyż zmusza firmy do kosztownego i czasochłonnego ich doksztalcania; dostrzegalne jest niedopasowanie form i kierunków kształcenia przez szkoły zawodowe do potrzeb i oczekiwań rynku – zwiększenie popytu na pracę przedsiębiorcy widzą w realizowaniu

nowoczesnych form i kierunków kształcenia oraz dopasowanie ich do potrzeb i oczekiwań przedsiębiorstw

Przeprowadzone diagnozy lokalne stanowią cenne źródło opinii o szkole, nauczycielach, uczniach i absolwentach szkół z punktu widzenia różnych kategorii respondentów. Wskazują na duże zainteresowanie środowiska szkolnego rozwojem kompetencji kluczowych, które z pewnością do tej pory nie były kształtowane w wystarczający sposób. Realizacja projektu pozwoli na lepsze przygotowanie przyszłych absolwentów do przyszłej pracy i dalszych studiów. Rzeczowość wypowiedzi respondentów w kwestionariuszach analizy SWOT oraz poczynionych wywiadach dała obfity materiał empiryczny. Diagnozy umożliwiły rangowanie, m. in. silnych stron szkół. Należą do nich przede wszystkim:

- profesjonalnie wykształcona kadra,
- zaangażowanie nauczycieli w pozyskiwanie środków unijnych na poprawę działalności szkoły,
- zaangażowanie dyrekcji w poprawę wizerunku szkoły,
- dostosowanie kierunków kształcenia do wymogów i zapotrzebowania lokalnego rynku pracy,
- dobra baza lokalowa i wyposażenie w sprzęt komputerowy,
- dostosowanie programów nauczania do potrzeb zmieniającego się rynku pracy,
- szeroka oferta zajęć pozalekcyjnych,
- osiągnięcia uczniów w różnych konkursach wiedzy, zwłaszcza ekonomicznej,
- umiejętność reprezentowania przez uczniów szkoły na zewnątrz,
- promowanie mobilności, elastyczności i przedsiębiorczości i dostosowanie się do zmieniających się uwarunkowań rynku pracy, - szeroka działalność szkoły w środowisku.

Respondenci wskazywali również na szereg słabych stron, które placówki powinny wyeliminować, gdyż grozi to obniżeniem standardów kształcenia. Do zestawu słabych stron należy przede wszystkim:

- brak doradców zawodowych, zatrudnianych na pełnych etatach,
- brak wystarczającej ilości pracowni szkolnych w pełnym procesie edukacyjnym,
- niedostateczne działania w zakresie zwiększenia dostępności osób niepełnosprawnych do infrastruktury edukacyjnej,

- niewystarczający system motywowania uczniów,
- słaba zdawalność egzaminu zawodowego w szkole.

Szkoły powołują się w działalności dydaktycznej i wychowawczej na dewizy wartości wskazywane przez Patronów Szkoły, np. w przypadku PZSE w Sandomierzu Eugeniusza Kwiatkowskiego: *"Prawdziwa Reforma świata zaczyna się od prawdziwej reformy człowieka"*. To znaczy, że należy rozumieć zjawiska zachodzące w zmieniającym się świecie, analizować rynek pracy i kształtować u uczniów kluczowe kompetencje.

Konieczna jest bliższa współpraca z gimnazjami, w celu przedstawienia pełnej oferty szkół, wymagań i predyspozycji, którym muszą sprostać kandydaci do danego zawodu oraz możliwości ich zatrudnienia po ukończeniu szkoły, bądź dalszego kształcenia. Współpraca mogłaby mieć formę warsztatową, w których powinni uczestniczyć nie tylko uczniowie, ale również ich rodzice. Uczestnictwo w takich warsztatach zwiększyłoby szansę uczniów na bardziej świadomy wybór kształcenia i zawodu. Nieodzowne wydaje się zwiększenie znaczenia tytułu technika wśród pracodawców, bo tylko wtedy mają sens istnienia szkoły zawodowe - technika. W chwili obecnej tytuł technika nie jest praktycznie uznawany za istotny przy podejmowaniu pracy. Bardzo ważną okazała się ścisła współpraca z organami prowadzącymi szkoły w sprawie lokalnej strategii szkolnej w powiecie. Chodzi przede wszystkim o sytuację, aby szkoły zawodowe w jednym powiecie unikały kształcenia w tych samych kierunkach.

Wnioski: Poziom kompetencji uczniów jest zróżnicowany zarówno w odniesieniu środowiskowym, lokalnym oraz regionalnym. Liczna kategoria uczniów szkół zawodowych ma problemy z opanowaniem kompetencji kluczowych i zawodowych. Problemy zidentyfikowane wynikają często z niższego poziomu intelektualnego niektórych uczniów. Stwierdzono funkcjonowanie licznej kategorii uczniów, którzy wykazują chęć poszerzania swojej wiedzy i umiejętności. Większość podopiecznych pochodzi z rodzin o niskim statusie materialnym, nie mają środków finansowych na zakup podręczników i pomocy szkolnych, co dodatkowo utrudnia im rozwijanie kompetencji. Stwierdzono braki środków finansowych w szkołach na wycieczki edukacyjne i dodatkowe działania mające na celu motywację uczniów do nauki

Dużym problemem uczniów jest niska frekwencja na lekcjach i zajęciach. Większość rodziców wykazuje małe zainteresowanie problemami uczniów i ich szkoły. Współpraca z lokalnymi pracodawcami jest na średnim poziomie, co nie zadawała żadnej ze stron.

Niewystarczający okazuje się poziom informacji dotyczący losów absolwentów. Zagrożeniem w realizacji działań każdej szkoły, w tym uczestniczących w projekcie SKK mogą być: kryzys gospodarczy i rosnące bezrobocie; działające na rynku pracy, oprócz prawa podaży i popytu, "prawo układów"; braki finansowe w otrzymywanych subwencjach i dotacjach oraz wzrost inflacji.

Wnioski i konkluzje, skupiające się na problematyce kompetencji kluczowych, dają się strukturalizować: środowiska szkolne znają zagadnienia związane z kluczowymi kompetencjami; nastawienie szkół na ciągłe wdrażanie kluczowych kompetencji uważane jest przez dyrekcje i zdecydowaną większość nauczycieli jako ważne i priorytetowe dla procesu nauczania w placówkach; szkoły przywiązują wielką wagę do należytego przygotowanie młodzieży do egzaminu maturalnego; szkoły dążą do tego, by uczeń posiadał umiejętność planowania, organizowania, kontrolowania przebiegu i rezultatów oraz doskonalenia własnego uczenia się. Szkoły wykorzystują środki z Europejskiego Funduszu Społecznego, wzbogacając bazę dydaktyczną placówek z sukcesami uczestnicząc w projektach unijnych, wspomagając w rozwoju swoich uczniów; liczne są przykłady praktyk zagranicznych dla uczniów; szkoły obserwują zmiany na rynku pracy i odpowiednio szybko reagują przygotowując odpowiednią ofertę edukacyjną; nauczyciele uświadamiają uczniom znaczenie zdanego egzaminu zawodowego, wspierając ich w nauce; nauczyciele dostrzegają duże zapotrzebowanie młodzieży szkolnej na wsparcie w edukacji zawodowej; nauczyciele podczas zajęć pozalekcyjnych przygotowują uczniów do konkursach, zawodach, turniejach, olimpiadach zawodowych; szkoły promują swoje osiągnięcia na lokalnych rynkach edukacyjnych.

Z przeprowadzonej analizy regionalnej wynika wniosek ogólny, iż znaczącym problemem w kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów są m.in. występujące zaległości edukacyjne, ograniczone możliwości zastosowania wiedzy teoretycznej w praktyce, bariery dostępu do kształcenia związane z problemem dojazdu na zajęcia pozalekcyjne oraz ograniczenia w rozwijaniu w szkole potencjału zawodowego dostosowanego do potrzeb rynku pracy związane ze znacznymi brakami wyposażenia szkoły w nowoczesne pomoce i materiały dydaktyczne. Realizacja projektu jest szansą zarówno dla uczniów jak i dla szkoły na poprawę jakości procesu kształcenia, w tym, co najważniejsze pozwoli uczniom na podniesienie poziomu kompetencji kluczowych umożliwiając przyszłym absolwentom aktywne uczestnictwo w rynku pracy.

Rekomendacje

Cała społeczność szkolna każdej placówki powinna wiele skorzystać podczas praktycznej realizacji projektu Szkoła Kluczowych Kompetencji. Osiągnięte korzyści należy wiązać z dopasowaniem sfer edukacji i pracy – dotyczy to zarówno uczniów (wykształcenie, zatrudnienie, zarobki, uznanie, satysfakcja), przedsiębiorstw (produktywność, innowacyjność, niska fluktuacja kadr), jak przede wszystkim społeczności szkolnej (podniesienie poziomu oferty nauczania, satysfakcja z pracy, motywacja do dalszego kształcenia się, spójność społeczna). Należy dostępnymi środkami wspomagać w szkołach rozwój kształcenia w dziedzinach nowoczesnych technologii, wspomagać integrację treści przedmiotów ogólnokształcących i zawodowych w celu osiągnięcia przez uczniów wyższego poziomu kompetencji kluczowych. Każdej szkole potrzebne są nowoczesne programy nauczania, nowoczesne środki dydaktyczne, podręczniki, platforma porozumienia nauczycieli różnych przedmiotów, wspomaganie pracy nauczycieli i kadry kierowniczej przez jednostki badawcze i wyższe uczelnie.

W zmieniającym się świecie młody człowiek będzie potrzebował szerokiego wachlarza kompetencji kluczowych, umożliwiających elastyczne dostosowanie się do zmieniającego się świata z uwzględnieniem potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy. Aby szkoły zawodowe dobrze spełniały swoją rolę w tym procesie muszą oprócz przekazywania wiedzy teoretycznej kształtować także umiejętności ponadprzedmiotowe, przygotowujące ucznia do funkcjonowania na rynku pracy. Ogromną szansą dla uczniów na ich rozwój zawodowy jest kształtowanie kompetencji kluczowych. Nabyte w ramach trwania projektu umiejętności powinny pozwolić na doskonalenie i późniejsze wykorzystanie kompetencji kluczowych w życiu zawodowym.

Należy otworzyć szkoły na współpracę z pracodawcami, biznesem przedsiębiorstwami. Współpraca z rodzicami i uczelniami wyższymi zagwarantuje kontynuację kształcenia w zawodzie. Otwarcie należy rozumieć jako wychodzenie z ofertą na zewnątrz poprzez zapraszanie lokalnych aktorów rynku pracy do szkół, a także uelastycznienie programów edukacyjnych. Należy wzmocnić działania na rzecz zmiany w podejściu absolwentów do oceny znaczenia egzaminów zawodowych – wciąż wielu uczniów nie wiąże faktu zdania takiego egzaminu z ułatwieniami na rynku pracy. Chcąc być konkurencyjni na rynku pracy absolwenci szkół zawodowych podejmują studia kierując się jedynie chęcią uzyskania dyplomu - nie łączą się ich oczekiwania z uzyskaniem wyższych kwalifikacji i umiejętności zawodowych. Pomocni w tym

względnie powinni być potencjalni pracodawcy, którzy decyzje o przyjęciu do pracy będą opierać na sprawdzeniu kompetencji absolwenta, a nie na selekcji negatywnej w rekrutacji, czyli pozbawieniu "na wejściu" szansy na rozmowę kwalifikacyjną ze względu na fakt posiadania "tylko" dyplomu technika.

Rekomendacje szczegółowe z przeprowadzonych diagnoz lokalnych: dokonać analizy wybranych programów nauczania oraz podręczników; zweryfikować system motywowania uczniów, przeanalizować skuteczność przedmiotowych systemów oceniania, kontynuować procesy permanentnej informatyzacji szkół; kształtować u uczniów postawy otwartości, mobilności, odpowiedzialności za siebie i szkołę; położyć nacisk na podniesienie efektów kształcenia z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych i języków obcych; w nauczaniu stosować alternatywne sposoby nauczania.

Należy organizować dla młodzieży warsztaty z zakresu planowania własnej ścieżki kariery zawodowej. Powinno zostać wzmocnione utrzymanie ośrodków egzaminacyjnych OKE w Łodzi do przeprowadzania zewnętrznych państwowych egzaminów zawodowych oraz utworzenie nowych ośrodków dla pozostałych kierunków. Powinni zostać zatrudnieni doradcy zawodowi w pełnym wymiarze godzin w każdej szkole zawodowej. Należy zwiększyć aktywność uczniów kierunków zawodowych poprzez udział w akademiach, imprezach szkolnych i uroczystościach o charakterze lokalnym. Stworzy to dodatkowe szanse pełniejszego uczestnictwa w życiu szkoły młodzieży pochodzącej ze środowisk zaniedbanych kulturowo. Wyeksponowanie w programie wychowawczym obszarów, które mają wpływ na kształcenie kompetencji kluczowych, udrożni ścieżkę rozwoju zawodowego. Należy wzmocnić działania w celu większego zaangażowania rodziców w kształtowanie ścieżki zawodowej młodzieży.

Zawsze wskazana jest dobra motywacja młodych do ciągłego doskonalenia zawodowego. Realizacja programu SKK da szansę młodym do rozwoju wielu umiejętności zawodowych i uzupełnienia zaległości edukacyjnych. Istotną rolę odgrywa także możliwość wzbogacenia szkoły w środki dydaktyczne, które unowocześnią proces nauczania. Tylko stałe podnoszenie jakości kształcenia, posiadanie wielu kompetencji zawodowych, jest gwarancją powodzenia i sukcesu w przyszłej pracy zawodowej.

Utworzenie nowych pracowni do praktycznej nauki zawodu technika. Wprowadzenie zajęć wyrównawczych z matematyki dla uczniów klas pierwszych. Prowadzenie zajęć warsztatowych dla uczniów dotyczących poszukiwania i kształcenia predyspozycji osobowościowych wymaganych w danym zawodzie. Dopasowanie programów nauczania

do wymagań egzaminacyjnych (egzamin zawodowy) oraz do wymagań pracodawców – współpraca nad większą korelacją treści zawodowych i ogólnokształcących. Wykorzystywanie już wykształconych umiejętności, a nie ciągłe ich powtarzanie. Zorganizowanie cyklu spotkań dla uczniów z pracodawcami, którzy przedstawia wymagania stawiane absolwentom - przyszłym pracownikom. Zmiana przepisów, która umożliwiłaby zachęcenie pracodawców do przyjmowania uczniów na praktyki zawodowe do swoich przedsiębiorstw. Być może zachętą w tym względzie byłby prestiż i reklama, a może i nagroda starosty w powiatowym konkursie. Zmniejszenie wymagań i dopasowanie materiału nauczania przedmiotów ogólnokształcących (przyrodniczych) do liczby godzin zajęć w tygodniu. Zwrócenie uwagi na kształcenie umiejętności praktycznych, zastosowanie teorii w praktyce, wykazanie przydatności wiadomości i umiejętności w życiu codziennym – ćwiczenia laboratoryjne w grupach liczących nie więcej niż 15 osób. Zorganizowanie symulacyjnych przedsiębiorstw.

Wiele szkół zgodnie wskazywało podobne rekomendacje, w tym: doposażenie biblioteki szkolnej w podręczniki, z których mogliby korzystać potrzebujący uczniowie; nawiązanie współpracy w ramach szkół partnerskich; stałe szkolenie kadry pedagogicznej pod kątem wykorzystania i obsługi nowoczesnych środków multimedialnych; zapraszanie absolwentów szkoły - "ludzi sukcesu" na spotkania z młodzieżą.

Podsumowaniem wniosków i rekomendacji, a także w pewnym sensie diagnozy regionalnej, niech będzie poniższy arkusz analizy SWOT jednej ze szkół, przytoczony prawie bez zmian. Diagnozuje on, podobnie jak wszystkie diagnozy lokalne, sytuację placówki szkolnictwa zawodowego w województwie świętokrzyskim:

Mocne strony	Słabe strony
1. Wieloletnia tradycja i doświadczenie w kształceniu zawodowym. 2. Ściśle związana ze środowiskiem. 3. Bardzo dobrze przygotowana kadra do realizacji zadań przyjętych w planie dydaktyczno-wychowawczym i opiekuńczym szkoły. 4. Dobra baza dydaktyczna 5. Bogata biblioteka szkolna. 6. Na wysokim poziomie praca	1. Duża liczebność klas. 2. Brak motywacji ze strony uczniów. 3. Ograniczające przepisy prawne. 4. Dojazd uczniów do szkoły. 5. Duże koszty pobytu uczniów w bursie szkolnej.

<p>wychowawczo-resocjalizacyjna.</p> <p>7. Nowoczesne programy nauczania</p> <p>8. Bogata oferta zajęć pozalekcyjnych dla młodzieży.</p> <p>9. Niepowtarzalny klimat szkoły.</p> <p>10. Stworzenie Wewnątrzszkolnego Doskonalenia Nauczycieli.</p> <p>11. Indywidualizacja procesu nauczania.</p> <p>12. Organizacja działań na rzecz środowiska.</p> <p>13. Pełna współpraca z rodzicami; zapewnienie im możliwości włączenia się w życie szkoły w jak najszerszym zakresie.</p> <p>14. Tworzenie tradycji obrzędów i obyczajów szkolnych.</p> <p>15. Szkoła nowoczesnie administrowana.</p>	
<p>Szanse</p>	<p>Zagrożenia</p>
<p>1. Szkoła bezpieczna i przyjazna dla uczniów.</p> <p>2. Udzielanie uczniom pomocy materialnej.</p> <p>3. Wspomaganie rodziny w jej funkcji wychowawczej.</p> <p>4. Współpraca z wyższymi uczelniami.</p> <p>5. Współpraca ze szkołą na terenie Niemiec.</p> <p>6. Czynny udział młodzieży w życiu szkoły poprzez samorząd uczniowski, rzecznika praw ucznia.</p> <p>7. Istniejąca więź międzypokoleniowa.</p> <p>8. Kształcenie zgodnie z zapotrzebowaniem środowiska lokalnego.</p> <p>9. Poprawa finansów oświaty.</p> <p>10. Doskonalenie umiejętności korzystania ze źródeł informacji.</p>	<p>1. Niż demograficzny.</p> <p>2. Skracanie cyklu kształcenia.</p> <p>3. Brak miejsc pracy dla absolwentów.</p> <p>4. Brak finansów na realizację wszystkich zadań.</p>